

PROTESTA POPULAR I ASSOCIACIONISME GREMIAL COM A PRECEDENTS DE LA REFORMA MUNICIPAL DE CARLES III A CATALUNYA (1728-1771)

Josep M. Torras i Ribé

Introducció.

A l'hora de plantejar la celebració d'un congrés històric sobre l'època del rei Carles III resulta inexcusable, i gairebé un tema recurrent, prestar atenció a les reformes del règim municipal promulgades per l'*Auto Acordado* del 5 de maig del 1766, en virtut del qual foren creats els nous oficis municipals de *diputats del comú* i de *síndics personers* (1). De totes maneres, penso que resultaria ocios, o si més no reiteratiu, pretendre realitzar en la meua ponència una descripció lineal d'aquesta reforma, entre altres raons perquè disposem d'un considerable aplec bibliogràfic sobre la qüestió, i jo mateix vaig tenir ocasió de referir-me a aquesta problemàtica en un dels capítols de la meua tesi doctoral (2). Un major interès presenta, en canvi, des del meu punt de vista, fer un estat de la qüestió sobre alguns aspectes diferencials que el conjunt de la reforma va tenir a Catalunya, tant pel que fa als seus antecedents, a la peculiar aplicació de la normativa electoral, i en darrer terme al mateix desenvolupament pràctic de la reforma i a la conflictivitat generada en el si dels diversos municipis.

- 1.- *Novísima Recopilación de las Leyes de España*. Madrid: Boletín Oficial del Estado, 1976 (Reed.), Llibre VII, Títol XVIII, Lleis I-VI, pp. 440-445. SANMARTI, ANTONIO: *Colección de órdenes relativas a al Nueva Planta de la Real Audiencia de Cataluña*. Lérida: Vda. e Hija de Escuder, s.a. pp. 320 i següents. Per a la consulta de l'original de l'*Auto Acordado*, Cf. ACA. *Real Audiencia. Acordadas*. Reg. 561. folis 193v.-197v.
- 2.- Entre la bibliografia sobre la reforma municipal de Carles III, Cf. SERRANO BELEZAR, MIGUEL: *Discurso político-legal sobre la erección de los Diputados y Personeros del Común de los Reynos de España, sus elecciones y facultades*. Valencia: Francisco Bruguete Impresor, 1790. 228 p. PEREZ BUA, MANUEL: "Las reformas de Carlos III en el régimen local de España". *Revista de Ciencias Jurídicas y Sociales*, núm. 6, any II (Madrid, 1919), pp. 219-247. GUILLAMON, JAVIER: *Las reformas de la administración local durante el reinado de Carlos III*. Madrid: Instituto de Estudios de Administración Local, 1980. 462 p. ID. "Tensiones en el municipio de Bilbao en la segunda mitad del siglo XVIII". *Cuadernos de Investigación Histórica*, núm. 4 (Madrid, 1980). GONZALEZ ALONSO, BENJAMIN: *Sobre el Estado y la Administración de la Corona de Castilla en el Antiguo Régimen*. Madrid: Ed. Siglo XXI, 1981, pp. 215-234. FEIJOO CABALLERO, PILAR: "El Ayuntamiento de Bilbao y su respuesta a los intentos reformistas de Carlos III: Diputados y síndicos personeros del común (1766-1841)". *Letras de Deusto*, vol. 18, núm. 41 (Bilbao, 1988), pp. 125-142. GRAU FERNANDEZ, RAMON: *Barcelona ante el reformismo ilustrado (un estudio sobre la inestabilidad ciudadana y los orígenes de la reforma municipal barcelonesa en los años 1766-1770)*. Tesi de Llicenciatura. Universitat de Barcelona, 1969. 128 p. TORRAS I RIBE, JOSEP M.: *Els municipis catalans de l'Antic Règim, 1453-1808 (Procediments electorals, òrgans de poder i grups dominants)*. Barcelona: Edicions Curial, 1983, pp. 337-357.

Les crítiques a l'actuació municipal com a precedent de la reforma .

És prou sabut que hom sol relacionar la reforma municipal promoguda pel rei Carles III l'any 1766 amb les protestes populars coetànies que es van produir a Madrid i a d'altres poblacions de la Península, conegudes genèricament com el "*moti de Squillace*" (3). Deixant de banda la qüestió de si resulta versemblant o no insistir en aquesta relació de causalitat, especialment degut a la proximitat entre els dos esdeveniments, de menys de dos mesos (4), el que sembla fora de dubte és que en el cas de Catalunya es poden identificar antecedents de la reforma en èpoques molt anteriors, tant pel que fa a l'existència d'un moviment reiterat de protesta i denúncia dels abusos i arbitriarietats comeses pels regidors, com per l'execució de modificacions en la normativa municipal borbònica que mostren unes similituds notables amb l'aplicació pràctica de la reforma del 1766 (5). En realitat, pel que fa a Catalunya, potser el que resulta més significatiu és que des de finals dels anys vint es pot percebre un considerable paral·lelisme i coincidència entre la valoració que fan les autoritats superiors del Principat sobre el deplorable funcionament dels nous ajuntaments implantats a partir del decret de Nova Planta, i les denúncies i protestes populars contra els abusos i les arbitriarietats comeses pels regidors. El primer informe crític sobre els defectes i el mal funcionament que hom atribuïa als ajuntaments borbònics que coneixem data de l'any 1729, i fou redactat per Jeroní Breziani, comandant de la ciutat de Tarragona, i es refereix tant als defectes del sistema electoral com a la corrupció generalitzada que practicaven els regidors: "*muchos de los vecinos de los pueblos [...] solicitan por medio de regalos y empeños que les faciliten los empleos de regidores, que no teniendo muchos más haveres que los de un jornal diario, con los empleos de regidores hazen hacienda y caudal, y que el medio que para esto practican es tomarse la autoridad de hazer tallas comunes, con pretexto de pagar censales y otros gastos de los comunes [y] tiene varias quejas de que algunos regidores de diversos pueblos se rebajan al contingente que les toca del catastro, cargándole a otros individuos más pobres [...]. En la elección de regidores nombran sugetos que lo fueron dos o tres años antes, de que se experimenta que las qÜentas no se toman con la justificación que se deve, que se nombran sucesivamente assí bayles como regidores al hermano, tio o sobrino de los que acaban, con el fin de que los empleos no salgan de sus familias, de que resultan estar los lugares avanderizados*" (6). Penso que és important retenir els principals defectes denunciats en aquest document sobre el mal funcionament dels ajuntaments catalans, perquè com veurem molts d'ells apareixen perfectament identificables entre els motius de protesta popular que tenim documentats al llarg de tot el segle.

- 3.- Sobre els esdeveniments del *moti de Squillace*, Cf. RODRIGUEZ CASADO, VICENTE: *La política y los políticos en el reinado de Carlos III*. Madrid: Ed. Rialp, 1962, pp. 147-161. VILAR, PIERRE: "El Motín de Esquilache y la crisis del Antiguo Régimen". *Revista de Occidente*, núm. 107 (Madrid, 1972), pp. 200-249. RODRIGUEZ, LAURA: "El motín de Madrid en 1766". *Revista de Occidente*, núm. 121 (Madrid, 1973), pp. 24-49. ID. "Los motines de 1766 en provincias". *Revista de Occidente*, núm. 122 (Madrid, 1973), pp. 183-207. RUIZ TORRES, PEDRO: "Los motines de 1766 y los inicios de la crisis del Antiguo Régimen". Dins *Estudios sobre la revolución burguesa en España*. Madrid: Ed. Siglo XXI, 1979, pp. 49-111.
- 4.- Tot sembla indicar que l'avalot popular fou únicament la causa que precipità l'aplicació de les reformes, però que la seva elaboració estava ja molt avançada. Entre els possibles fonts d'inspiració del comte de Campomanes s'al·ludeix al pensador polític Alvarez Osorio i a la reforma municipal francesa realitzada l'any 1764 pel *contrôleur general* Laverdy. COXE, GUILLERMO: *España bajo el reinado de la casa de Borbón*. Madrid: Est. Tip. de P. Mellado, 1846, IV, p. 454. DANVILA Y COLLADO, MANUEL: *El poder civil en España*. Madrid: Imp. de Manuel Tello, 1886, IV, p. 196. BORDES, MAURICE: *La réforme municipale du contrôleur général Laverdy et son application (1764-1771)*.
- 5.- Toulouse: Assotiation des Publications de la Faculté des Lettres et Sciences Humanes, 1968, 351 p. L'existència d'antecedents de la reforma no seria pas privativa de Catalunya, sinó que en el transcurs dels segles moderns també se n'han pogut documentar diversos casos en alguns municipis castellans. Exemples d'aquestes actuacions en GONZALEZ ALONSO: *Sobre el estado y la administración...* Ob. cit. pp. 217-218.
- 6.- ACA. *Ri. Aud. Consultas*. Reg. 143. F. 134-136. 11 d'abril de 1729.

L'any 1728, per exemple, a Tarragona s'havia produït una denúncia contra els abusos comesos en matèria de proveïments de cereals i altres queviures tant per l'arrendador com pel mateix corregidor (7). A Manresa, l'any 1740, els regidors foren denunciats pels "excesos y agravios cometidos en los repartimientos, exacción y cobranza del Real Tributo del Catastro", per mitjà dels quals havien arribat a defraudar i embutxacar-se un montant de 158.190 rals en el transcurs de divuit anys (8). Igualment a Cervera, l'any 1745, els regidors eren acusats d'haver imposat contribucions abusives als veïns per valor de 13.000 lliures, i de "la disipación y malversación de las rentas y productos de dicha ciudad, combirtiendo en sus propios usos más de cien mil ducados" (9). A Miravet, també l'any 1745, es protestava "de los atropellamientos que han hecho los regidores [...] habiendose embolsado mucho dinero [...], negociando con el dinero del común" (10). A Tarragona, l'any 1754, la denúncia contra els regidors venia motivada pel seu comportament abusiu en la imposició de taxes sobre l'entrada a la ciutat de vi foraster, de peix fresc i altres productes (11). A Sabadell, l'any 1759, els regidors eren denunciats per haver "malvaratado los propios del común y causado en aquel pueblo inquietudes" (12). A Mataró, l'any 1758, els regidors foren acusats d'especular amb l'abastament del pa, i es protestava contra el fet "que este precioso alimento corra por administración de los regidores, que de presente han a este efecto agavillado todo el trigo" (13). A Olot, l'any 1766, es denunciaven també els abusos comesos pels regidors en els proveïments de queviures i en l'administració del patrimoni municipal: "los individuos de la villa de Olot [...] se quejan de la malversación de los propios de aquel común causada por sus regidores [...], que la carne se vende [...] más cara que en Gerona y demás lugares de aquella comarca, proviniendo de llevarse por administración este abasto por los regidores" (14).

Pensem que no cal insistir en aquest repertori, que d'altra banda no pretén ésser altra cosa que una casuística de la considerable conflictivitat generada pel mal funcionament dels ajuntaments borbònics i els abusos comesos pels regidors al llarg de tot el segle (15). El seu contingut, tant pels motius adduïts en les protestes, com pel tipus de personatges acusats de cometre les irregularitats, pensem que permet situar perfectament pel que fa a Catalunya els antecedents de la reforma en un nivell similar de conflictivitat al que es donava a Castella a la mateixa època (16).

7.- CARRERA PUJAL, JAIME: *Historia política y económica de Cataluña. Siglos XVI al XVIII*. Barcelona: Bosch, Casa Editorial, 1947, III, pp. 394-395.

8.- AHCM. Lligall "Catastro, plet dels gremis contra l'ajuntament, 1739-1761 s.f.

9.- ACA. *Ri. Aud. Villetes*. Reg. 377. F. 200-204v. 2 de gener del 1745. Id. Consultas. Reg. 167. F. 32v.-40v. 11 de febrer del 1745.

10.- *Id. Expedientes*. Reg. 239. F. 99v.-100. 4 d'abril del 1745.

11.- *Id. Consultas*. Reg. 475. F. 266-272. 20 de juliol del 1754.

12.- *Id. Ibidem*. Reg. 798. F. 72-73v. 3 d'octubre del 1759.

13.- *Id. Ibidem*. Reg. 479. F. 65v.-67. 22 de febrer del 1758. Cf. també MOLAS IRIBALTA, PERE: *Societat i poder polític a Mataró. 1718-1808*. Barcelona: Caixa d'Estalvis Laiciana, 1973, p. 110.

14.- ACA. *Ri. Aud. Consultas*. Reg. 806. F. 275v.-276. 10 de juliol de 1766.

15.- Per a una recerca exhaustiva sobre aquests motius de conflictivitat, Cf. les sèries *Expedientes i Consultas* de la documentació de la Reial Audiència borbònica, custodiada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

16.- GONZALEZ ALONSO: *Sobre el estado y la administración...* Ob. cit. pp. 214-215.

L'organització gremial, eix vertebrador de la protesta contra els ajuntaments borbònics

El que sí podria considerar-se com un factor veritablement distintiu del moviment de protesta enregistrat a Catalunya contra els abusos comesos pels regidors, és el fet que, a més de les acusacions i denúncies formulades per particulars, suara al.ludides, el moviment de protesta adquirir, en molts casos des de l'origen, una clara dimensió col.lectiva, que s'expressava per mitjà de fórmules diverses, sigui a través de denúncies anònimes i de pamflets acusatoris que es passaven de mà en mà, o sigui utilitzant l'organització gremial com a vehicle de la protesta. A Tarragona, per exemple, ja l'any 1728 l'acusació contra els abusos dels regidors s'havia fet a través d'una "*carta ciega*", és a dir, anònima, signada per persones que s'auto-qualificaven com "*los pobres de Tarragona*" (17), i novament l'any 1760 es feu circular entre la població un pamflet també anònim, titulat "*La Verdad Enojada*", en el qual es denunciava el mal govern dels regidors i els abusos comesos en els proveïments de queviures; segons l'informe de l'Audiència, aquest "*papel infamatorio se leya por las calles públicas de dicha ciudad y tiendas de ella, haciendo varios corrillos*". De totes maneres, el que pot resultar veritablement revelador de la commoció popular que arribà a produir-se amb la difusió d'aquest pasquí, sigui el fet que les autoritats ordenessin la requisita de tots els exemplars que es poguessin trobar, i que imposessin una pena de 200 lliures a qualsevol persona que fos acusada de contribuir a la seva difusió (18). Unes característiques semblants es poden observar en una protesta contra els regidors documentada a Berga l'any 1766, en el transcurs de la qual també es feren circular entre la població uns pamflets anònims, signats significativament, com en el cas de Tarragona de l'any 1728, pels que es qualificaven com "*los pobres de Berga*", i que l'Audiència identificava com "*los malcontentos del gobierno de aquellos regidores*", els quals denunciaven els abusos del govern municipal "*especialmente a lo que respecta a los dos ramos del abasto del pan y de carne*" (19). Aquest component de denúncia col.lectiva contra les autoritats municipals també pot deduir-se en el cas d'Olot de l'any 1766, en què la consulta de l'Audiència informava de la circulació de mà en mà d'"*un papel anónimo*" signat per "*los individuos de la villa de Olot*" (20).

Una dimensió molt més elaborada, per l'embrió organitzatiu que posa de manifest, es pot percebre, en canvi, en altres actes de denúncia i protesta protagonitzats o canalitzats a través de diversos exponents de l'organització gremial. En aquest sentit cal assenyalar que a Catalunya l'organització gremial mantenia encara en ple segle XVIII una implantació popular i un vigor considerable, a pesar dels intents realitzats per les autoritats borbòniques de minvar la seva representativitat i influència en la societat, i prevenir d'aquesta manera qualsevol veleïtat oposicionista respecte al nou règim (21). I efectivament, malgrat la imprecisió documental, en la majoria de les protestes al.ludides es pot detectar inequívocament, per un o altre conducte, la intervenció dels gremis com a eix vertebrador de la protesta. En alguns casos aquesta tutela gremial s'expressava a través d'algun gremi concret, especialment perjudicat per l'actuació dels regidors. A Lleida, per exemplel, l'any 1761 era el gremi de pagesos qui protagonitzà la denúncia contra l'apropiació de les terres comunals que havien realitzat els regidors (22), i una acusació de característiques semblants fou feta contra els regidors de

17.- CARRERA PUJAL: *Historia política y económica...* Ob. cit. III, pp. 394-395.

18.- AHPT. *Libro capitular del año 1760*. F. 84v. 18 de juny del 1760. ACA. *Ri. Aud. Consultas*. Reg. 799. F. 431-432v. 30 de juny del 1760.

19.- *Id. Ibídem*. Reg. 806. F. 242-245. 19 de juny del 1766.

20.- *Id. Ibídem*. Reg. 806. F. 275v.-276. 10 de juliol del 1766.

21.- MERCADER, JOAN: *Els Capítans Generals. El segle XVIII*. Barcelona: Ed. Teide, 1977, pp. 120-121.

22.- ACA. *Ri. Aud. Acordadas*. Reg. 556. F. 67-92v. 17 de maig del 1761.

Puigcerdà l'any 1756, perquè es dedicaven a tallar arbres del bosc comunal i a vendre la fusta en benefici propi a compradors francesos (23). D'altres vegades, però, es pot advertir una actuació gremial identificada clarament amb reivindicacions populars molt més genèriques, i encara en alguns casos es produí una lliga de tots els gremis d'una població, que establien com un òrgan de coordinació específic a fi de fer més eficaç la protesta contra els abusos comesos per les autoritats municipals.

En algunes ocasions, aquesta articulació gremial de la protesta adquirí una intensitat i una permanència en el temps veritablement excepcionals. El cas més ben conegut, estudiat en detall per Pere Molas, és indubtablement el de Mataró, on la protesta protagonitzada pels gremis es perllongà durant gairebé quinze anys, entre 1754 i 1768. Entre els organitzadors de la protesta hi participaren es pot dir que gairebé tots els gremis de la ciutat: corders, art de la seda, sastres, espartenyers, pagesos, comerciants, etc., i fins i tot alguns particulars, que en conjunt formaven el que s'anomenà "*front dels comuns i gremis*". Entre els denunciats, i objectiu de la protesta, hi havia els regidors i el corregidor Oroncio Bretela, que formaven el bloc de l'oligarquia municipal. Els motius de la protesta gremial afectaven els més diversos rams, des del repartiment del cadastre als proveïments, comptes, arrendaments urbans, etc., i en alguns casos s'arribà a tèmper que la protesta arribés a degenerar en incidents violents, tal com declarava l'any 1757 el corregidor Bretela: "*se dixo por voz común que [el Dr. Cayetano Roca] había aconsejado se tocase a sometent y saliesen todos los individuos con palos largos a modo de alabardas y clavos a las puntas, expressando que ya estaban prevenidos hazer lo mismo con los pueblos vecinos*" (24).

Per la seva banda, a Cervera, l'any 1745, es constituí el que s'anomenà "*Gremio de la Buena Voluntad*", format per representants corporatius diversos i altres persones significades de la població oposades a les autoritats municipals, i l'any 1750 encara es comptaven entre els seus components unes 160 persones. Entre les actuacions del "*Gremio de la Buena Voluntad*" destaca una protesta violenta i multitudinària contra els regidors realitzada pels carrers de Cervera l'any 1745. La documentació de l'Audiència descriu que estava "*llena la calle de una multitud de gentes, que dispararon muchos tiros y gritaban Viva el Rey y las calsas de estopa [...] y mueran los traydores*", i que l'avalot popular es perllongà durant la nit, "*haciendo tocar las campanas [...], repitiendo los vítores y disparando muchos tiros de toda suerte de armas*" (25). També a Banyoles, l'any 1750, hi ha documentada una protesta popular contra el mal govern dels regidors, en la qual, segons l'Audiència, hi havia "*casi todos los vezinos complicados*", i en el transcurs de la qual es produïren "*repique de campanas [y] voces de Butiflers*" (26). Aquest component popular i multitudinari de la protesta també es pot detectar en el cas d'Olot l'any 1766, en què el moviment contra els regidors fou protagonitzat pel gremi de Sant Eloi "*y la gente más pobre de la villa*" (27).

Es fa difícil establir un diagnòstic definitiu sobre la significació que cal atribuir a aquestes protestes contra els abusos comesos per les autoritats municipals de les diverses poblacions de Catalunya. Tot i que en alguns casos sembla poder-se detectar un cert component interclassista en l'organització de la protesta (28), pensem que no deixen de cridar l'atenció les freqüents al·lusions als "*pobres*" com a instigadors de les denúncies i promotors dels avalots.

23.- *Id. Ibidem.* Reg. 387. F. 218v.-222v. 24 de desembre del 1756.

24.- MOLAS I RIBALTA: *Societat i poder polític...* Ob. cit. pp. 115-131.

25.- ACA. RI. Aud. Consultas. Reg. 167. F. 42-42v. 11 de febrer del 1745.

26.- *Id. Ibidem.* Reg. 470. F. 95-95v. 5 de setembre del 1750.

27.- *Id. Ibidem.* Reg. 806. F. 397-398. 22 de novembre del 1766.

28.- MOLAS I RIBALTA: *Societat i poder polític...* Ob. cit. p. 131.

Encara que probablement no es pugui interpretar aquest qualificatiu en el sentit literal que donem al mot en l'actualitat, sinó més aviat en el sentit genèric de classes populars, oposades a poder oligàrquic de les classes privilegiades que dominaven els ajuntaments borbònics, sí que pensem que aquesta denominació confereix als episodis descrits un matís inequívoc d'antagonisme de classe, com a moviment de "protesta primitiva" canalitzada a través de l'organització gremial (29). Així per exemple, en el cas dels avalots protagonitzats per l'anomenat "*Gremio de la Buer Voluntad*" de Cervera, l'any 1745, aquesta identificació classista de la protesta queda perfectament demostrada a través de la descripció que se'n fa en la mateixa documentació oficial. Com hem vist, en aquell cas el crit que hom atribuïa als avalotadors era "*viva el rey y las calsas de estopa, y mueran los traydores*", i la mateixa Audiència, en la descripció que feia dels incidents, traduïa inequívocament en termes d'enfrontament de classe el sentit d'aquestes expressions: "*esto era vitorearse assí la plebe, cuios individuos por lo general suelen vestir calzones fabricados de hilo de estopa*", mentre que amb l'expressió de "*traydores*" es designava a la noblesa, terratinents i altres capes privilegiades que detentaven el govern municipal de la població (30).

La institucionalització d'un contra-poder municipal.

Al marge de la significació que es pugui arribar a atribuir en aquest moviment de protesta contra les autoritats municipals enregistrat a diverses poblacions de Catalunya a mitjans segle XVIII, el que crida veritablement l'atenció de l'ofensiva canalitzada a través dels gremis és la seva pretensió declarada de forçar les autoritats borbòniques a institucionalitzar una intervenció directa de les classes populars en les tasques del govern municipal, que permetés controlar directament la proverbial mala gestió dels regidors en aquells camps que, com en la fiscalitat, els proveïments o els arrendaments municipals, els abusos i les irregularitats perjudicaven les capes més desvalgudes i vulnerables de la societat. De totes maneres, el que resulta més sorprenent és que aquesta reivindicació esdevingué comuna a la majoria de poblacions on hem pogut documentar moviments de protesta, la qual cosa ens porta a suposar l'existència d'un cert nivell de contactes entre els representants corporatius dels diversos llocs. A Cervera, per exemple, l'any 1744, els "*capitanes de los gremios, común y particulares*" reivindicaven la creació d'instruments de control per prevenir "*la mala conducta y torcida administración de los regidores perpetuos de dicha ciudad*" (31). A Vic, l'any 1752, els gremis demanaven a l'Audiència que síndics dels diversos oficis formessin un òrgan unitari de control del govern municipal (32). A Piera, l'any 1759, reclamaven institucionalitzar la participació popular directa en les sessions municipals: "*que las quientas de propios se deben dar y tomar en las salas del Ayuntamiento en público y a puerta abierta, dando lugar a que assistan no solo los procuradores del común [...] sino también qualquier vezino particular que quissiese estar presente, y advertir de algún error, fraude o engaño*" (33).

29.- A l'Europa de l'època era freqüent l'actuació dels gremis com a portantveus de les reivindicacions populars. RUDE, GEORGE: *La multitud en la historia. Estudio de los disturbios populares en Francia e Inglaterra, 1730-1848*. Buenos Aires: Siglo XXI Editores, 1971, p. 72. HOBBSBAWN, ERIC J.: *Rebeldes primitivos. Estudio sobre las formas arcaicas de los movimientos sociales en los siglos XIX y XX*. Barcelona: Ed. Ariel, 1974 (2a.), pp. 167-168.

30.- ACA. *Ri. Aud. Consultas*. Reg. 167. F. 42-42v. 11 de febrer del 1745. Uns crits de característiques semblants, referits també a la indumentària, foren documentats a les revoltes d'Elx de l'any 1766. PALOP, JOSE MIGUEL: *Hambre y lucha antifeudal. las crisis de subsistencias en Valencia (siglo XVIII)*. Madrid: Siglo XXI, 1977, p. 182.

31.- ACA. *Ri. Aud. Villetes*. Reg. 377. F. 156v. 14 de febrer del 1744.

32.- *Id. Consultas*. Reg. 473. F. 249v.-251v. 28 de juliol del 1752.

33.- *Id. Ibídem*. Reg. 480. F. 159v.-165. 11 de maig del 1759.

Davant d'aquestes peticions, les respostes de la Reial Audiència varen ésser negatives en la majoria dels casos. En el cas de la reivindicació dels gremis de Vic es dictaminà que la seva pretensió era contrària a l'article 48 del decret de Nova Planta, i que *"de juntarse todos los síndicos podrían resultar varias disenciones y voluntarios recursos en cosas independientes del gobierno y régimen de los gremios y sus individuos"* (34), mentre que en el cas de Piera l'Audiència al·legava *"el grave inconveniente que sería dar lugar a la junta de muchos vecinos, y podría ser causa de varios disturbios"* (35). En els casos de Cervera i Mataró, en canvi, la consulta de l'Audiència filava molt més prim, i maldava per desautoritzar les raons polítiques de fons que s'insinuaven en les reivindicacions gremials, les quals apuntaven inequívocament a crear organismes estables de poder paral·lel al dels regidors com instruments de control de la mala gestió municipal. Així per exemple, l'actuació del *"Gremio de la Buena Voluntad"* de Cervera, l'any 1745, era considerada com altament perturbadora per les autoritats borbòniques: *"los vecinos de Cervera, reduciendo a un cuerpo individuo los particulares de sus gremios, se abanzan a formar común haciendo a sus capitanes o Prohombres los jefes de él [...], y se dedican a conferir y a resolver el gobierno de su procomunal y de los intereses de su ciudad, y lo peor es que con este motivo [...] se juzgan árbitros en el gobierno de su república"* (36). En el cas de Mataró, l'any 1761, eren els mateixos regidors els que denunciaven en termes acusatoris l'actuació de la coordinadora intergremial: *"el atrevimiento o libertad de las Cofradías y Gremios de aquella ciudad llega a tanto extremo que no sabe dicho ayuntamiento como llevar las dependencias políticas y económicas de sus encargos y ordinaciones que no salgan los expresados gremios a la oposición judicial con diferentes pleitos, o extrajudicial con repetidos recursos, que con capa de zelo tienen la mira a entrometerse en todo como si fueran superiores al ayuntamiento"* (37).

Aquestes objeccions, de totes maneres, no foren obstacle suficient perquè en alguns casos en què la situació municipal havia arribat a deteriorar-se fins a fer-se ingovernable, la Reial Audiència hagués de transigir a permetre la institucionalització d'òrgans de contrapoder municipal, que si bé presenten uns components i unes atribucions heterogènies, tenen en comú tots ells una participació gremial destacada, com a vehicle de control eficient de la governació municipal. A Tarragona, per exemple, l'any 1757 fou instituït el càrrec de *"Diputado del Común y Gremios"*, elegit entre els representants corporatius de la ciutat, i que tenia com a funcions específiques la participació en les sessions de l'Ajuntament a fi de fiscalitzar en nom dels gremis les qüestions referides als proveïments i a la imposició de taxes sobre els queviures (38). A Lleida, l'any 1760, l'organisme de control de la gestió municipal estava format per dos eclesiàstics, un representant del gremi de pagesos i un membre del consistori. Precisament aquesta composició era protestada pels regidors davant l'Audiència per considerar que estaven en minoria, *"de que se ve ser tres los unidos para con sus dictámenes contradecir siempre al regidor, que viene a ser testimonio de su ignominia y del ayuntamiento"* (39). A Girona, el funcionament de l'anomenada *"Junta de Comissarios de los Comunes"* havia estat autoritzat pel capità general marquès de la Mina, amb la finalitat *"que tratase y deliberase los medios más adecuados de los Adbitrios que pudieran subrogarse en lugar de los antiguos derechos de puertas"*, però la seva actuació pràctica

34.- *Id. Ibidem*. Reg. 473. F. 249v.-251v. 28 de juliol del 1752.

35.- *Id. Ibidem*. Reg. 480. F. 157v.-165. 11 de maig del 1759.

36.- *Id. Ibidem*. Reg. 167. F. 46v.-48v. 11 de febrer del 1745.

37.- *Id. Ibidem*. Reg. 801. F. 52-53v. 10 de febrer del 1761.

38.- AHPT. *Libro Capitular del año 1757*. F. 48-52. 16 d'agost del 1757.

39.- ACA. *Rl. Aud. Consultas*. Reg. 799. F. 75-76v. 9 de febrer del 1760.

desbordava sovint aquests objectius, la qual cosa portà els regidors a demanar la seva supressió: “*conviene su extinción, pues no dudan sus individuos de juntarse y promover assumptos dignos de su instituto*” (40).

Afinitats entre els plantejaments de la protesta gremial i la fonamentació de la reforma del 1766 .

Certament que podríem fer diverses conjectures sobre l'eficàcia que cal atribuir a l'actuació d'aquests òrgans de control de la gestió municipal sorgits a diverses poblacions catalanes a mitjans segle XVIII, encara que per l'oposició i les protestes que despertaren en els cercles de poder dels regidors pot deduir-se que la seva tasca de fiscalització degué resultar incòmoda per les autoritats borbòniques, i com a mínim servir per combatre uns abusos i una impunitat profusament denunciades. En canvi és molt més arriscat que es pugui atribuir a aquestes actuacions que hem esbossat algun tipus d'influència en la gestació directa de la reforma municipal del 1766, com també resulta difícil documentar repercussions realment significatives dels avalots contra Squillace a les diverses contrades de Catalunya (41). En canvi, tots els indicis semblen apuntar que el clima de protesta contra les autoritats municipals, i l'embrió d'òrgans de contra-poder municipal aglutinats entorn dels gremis, sí que tingueren una influència notable com veurem a l'hora d'aplicar a Catalunya la reforma de Carles III.

Com és prou sabut, la creació dels nous oficis municipals de *diputats del comú* i *síndics personers* en virtut de l'*Auto Acordado* de 5 de maig del 1766, representà considerables novetats -tant en la filosofia com en la pràctica- respecte a l'organització municipal existent, implantada a Catalunya a partir del decret de Nova Planta, i que precisament, pel seu mal funcionament, era font dels abusos i motiu de les crítiques i denúncies que hem vist profusament reflexades en les pàgines anteriors. En síntesi, les principals novetats que aportaven els nous càrrecs es podrien concretar en dos grans blocs, referits al seu àmbit de competències i al procediment electoral, elements els dos que com hem tingut ocasió de veure, resumeixen els aspectes més recurrents de les protestes contra els ajuntaments borbònics. Aquests plantejaments estan presents ja de manera inequívoca en la mateixa formulació teòrica de la reforma, en la qual queda palès que la intenció fonamental que aconsellava crear els nous oficis municipals era establir uns òrgans permanents de control del govern dels regidors, “*deseando evitar a los pueblos todas las vexaciones que por la mala administración o régimen de los concejales padezcan en los abastos, y que el todo del vecindario sepa como se manejan, y pueda discurrir en el modo más útil del surtimiento común, que siempre debe aspirar a favorecer la libertad del comercio de los abastos*” (42). Aquests objectius, com és fàcil d'advertir, podrien resultar perfectament intercanviables amb el contingut de moltes de les denúncies i protestes documentades anteriorment. Més en concret encara, els nous diputats del comú eren instituïts amb la manifesta intenció que poguessin “*tratar y conferir en punto de abastos, examinar los pliegos o propuestas que se hicieran, y establecer las demás reglas económicas tocantes a estos puntos que pida el bien común*”, mentre que els *síndics personers* tenien atribuïdes les facultats de “*pedir y proponer todo lo que convenga al público generalmente, e intervengan en todos los actos que celebre el ayuntamiento, y pida por su oficio*

40.- *Id. Ibidem*. Reg. 808. F. 484-485. 19 de novembre del 1768.

41.- BOFARULL I BROCA, ANTONIO: *Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña*. Barcelona: Juan Aleu Editor, 1876-1878, IX, pp. 369-372. LAFUENTE, MODESTO: *Historia general de España... Ob. cit.*, IV, pp. 145-149. MERCADER: *Els Capitans Generals... Ob. cit.* p. 106.

42.- *Novísima recopilación... Ob. cit.* Llibre VII, Títol XVIII, Llei I, pp. 440. SANMARTÍ: *Colección de órdenes... Ob. cit.* p. 324.

lo que se le ofrezca al común” (43). En resum, doncs, i deixant de banda la farragosa prosa de l'època, correspondria als diputats la intervenció en totes les qüestions tocants a proveïments, mercats, arrendaments i altres assumptes econòmics, i seria funció dels síndics personers exercir el control sobre els acords dels regidors que afectessin directament al públic, i defensar als ciutadans contra els abusos que es poguessin derivar de les tasques de govern (44).

Les concomitàncies entre aquestes atribucions dels diputats i personers i les que exercien els organismes de control gremial que hem analitzat anteriorment ja no poden ésser més evidents, i fins i tot pensem que no és en absolut negligible el grau d'afinitat que es pot observar respecte els noms que s'havien adoptat per designar aquells organismes de contra-poder municipal constituïts de manera més o menys oficial a diverses poblacions de Catalunya: a Tarragona “*Diputados del Común y Gremios*”, a Vic “*Síndicos Procuradores de los Gremios*”, a Piera “*Procuradores del Común*”, a Girona “*Junta de Comisarios de los Comunes*”. Finalment, un darrer aspecte ens permet establir encara un significatiu lligam orgànic entre els dos tipus d'institucions. Efectivament, en el cas de Girona, per exemple, l'any 1768 es procedí a suprimir expressament i de manera oficial la “*Junta de Comisarios de los Comunes*”, que encara s'havia mantingut en funcionament, al·legant l'Audiència que “*debe aquella quedar extinguida corriendo los Diputados y Síndico Personero por su instituto con el encargo de promover lo conveniente al Beneficio del Público*” (45).

Els gremis com a col·legi electoral en els comicis dels càrrecs de diputats del comú i síndics personers .

Sense cap mena de dubte, però, on es pot advertir d'una forma més explícita i directa la influència de la protesta i dels òrgans de control gremial sobre els regidors com a precedent de la reforma municipal del 1766, és en el peculiar sistema de sufragi adoptat a Catalunya per elegir els nous oficis de diputats del comú i síndics personers. Efectivament, pel que fa a la mecànica per elegir els nous càrrecs, l'*Auto Acordado* del 5 de maig del 1766 prescrivia un procediment de sufragi de segon grau, segons el qual els caps de casa, agrupats per parròquies o barris, procediren a elegir vint-i-quatre comissaris electors, els quals, al seu torn, eligiren els diputats del comú i síndics personers que corresponguessin a cada població (46).

El que resulta sorprenent és que aquesta normativa de caràcter general mai no va arribar-se a aplicar en la seva integritat a Catalunya. Concretament, des de la mateixa primera elecció de l'any 1766, l'Audiència adoptà la insòlita decisió de transgredir pel seu compte i risc les normes electorals contingudes a l'*Auto Acordado*, i organitzà les eleccions de comissaris electors utilitzant l'organització gremial com a forma d'enquadrar els electors, en lloc d'adoptar les parròquies i barris com a circumscripció (47). La introducció d'aquesta reforma en el procediment d'elecció dels diputats i personers produí -segons l'Audiència- una enorme satisfacció entre els habitants de Barcelona: “*esta elección havia merecido el maior aplauso [...] entre la muchedumbre del Pueblo, que concurrió a las inmediaciones de la casa de Ayuntamiento el día y ora de su*

43.- *Novísima recopilación... Ob. cit.* Llibre VII, Títol XVIII, Llei I, p. 440.

44.- DOU, RAMON LAZARO DE: *Instituciones del derecho público general de España, con noticias del particular de Cataluña...* Madrid: Benito García y Compañía, 1800 (Reed. Banchs Editor, Barcelona, 1975), III, p. 243.

45.- ACA. *Ri. Aud. Consultas*. Reg. 808. F. 484-485. 10 de novembre del 1768.

46.- *Novísima recopilación... Ob. cit.* Llibre VII, Títol XVIII, Llei II, article 1, p. 441. SERRANO BELEZAR: *Discurso político-legal... Ob. cit.* pp. 13 i 19.

47.- ACA. *Ri. Aud. Consultas*. Reg. 206. F. 283-283v. 12 de juliol del 1766. Sobre aquesta peculiaritat en l'elecció dels diputats del comú i síndics personers de Barcelona, Cf. CARRERA PUJAL, JAIME: *Historia política y económica... Ob. cit.*, II, pp. 439-440. Id. *La Barcelona del segle XVIII*. Barcelona: Ed. Bosch, 1951, I, p. 25. Id. *Aspectos de la vida gremial barcelonesa en los siglos XVIII y XIX*. Madrid: C.S.I.C., 1949, p. 18.

posesión". I per reformar el caràcter respectuós amb la legalitat de l'elecció, malgrat no ajustar-se estrictament a les prescripcions de l'Auto Acordado, es feu constar que l'elecció es portà a terme "sin que se supiese haverse quejado asta aora persona alguna, ni oido [...] otras expresiones que las más propias de su común satisfacción" (48). No obstant, si bé aquesta decisió de transgredir la legalitat és ja de per si prou significativa, pensem que ho són molt més encara les raons esgrimides per justificar aquesta actuació i per obtenir la sanció del Consell de Castella a la reforma, a fi de poder generalitzar aquest procediment per a l'esdevenidor.

En el terreny teòric, la representació adreçada per l'Audiència al Consell de Castella justificava la reforma executada en el procediment electoral per la necessitat imperiosa d'evitar que els nous càrrecs de diputats i síndics personers incorreguessin en els mateixos abusos i descrèdit en què havien caigut els regidors i altres autoritats municipals, com per exemple els procuradors síndics generals: "como siempre era de recelar que por desgracia llegase a experimentarse en el manejo de estos nuevos Diputados del Común igual o maior decadencia que la que se havia notado en algunos de los Ayuntamientos [...], parecía debería ser principal objeto de esta nueva planta buscar y establecer por punto general algunas reglas y precauciones que aseguraran la estabilidad, solidez y permanencia del celo, vigilancia y cuydado que debían tener del bien común de los Pueblos" (49).

Més importants que aquestes reflexions, però, són encara els motius concrets que s'esgrimeixen per justificar la utilització dels gremis com a circumscripció electoral. En aquest sentit, tot i que es reconeixia "haverse practicado estas elecciones con una discrepancia absoluta de lo que premeditaba el nuestro Consejo", s'argumentava que les normes electorals utilitzades eren "substancialmente arregladas al espíritu [y] a la especial constitución de ese Pueblo y de su vecindario, que parecía no podía gobernarse por las reglas comunes de los demás" (50). De totes maneres, l'element de convicció decisiu que s'utilitzà per justificar la reforma en el sistema electoral és la constatació del pes i la funcionalitat que hom atribuïa als gremis com a eix vertebrador tradicional de la societat catalana, i més concretament barcelonina "siempre que el pueblo de esa ciudad havia nombrado diputados que lo representasen, se havia observado la practica de hacerse las elecciones por los Colegios y Gremios, de lo que se hallaban exemplares antiguos y modernos [...], refundiéndose toda la viva representación del pueblo en estos Gremios o cuerpos colegiados, que componían más de las quatro partes de las cinco del todo de contribuyentes" (51). Pensem que no deixa d'ésser significativa aquesta invocació i reconeixement del protagonisme dels gremis en la societat catalana, especialment si tenim en compte que aquestes condicions específiques i diferencials són invocades per les mateixes autoritats borbòniques que feia mig segle havien forcejat per disminuir la seva representativitat i influència social, i fins i tot per extirpar la seva autonomia funcional (52).

48.- ACA. *Rl. Aud. Acordadas*. Reg. 561. F. 338. 26 de juliol del 1766.

49.- *Id. Ibidem*. Reg. 561. F. 337-337v.

50.- *Id. Ibidem*. Reg. 561. F. 338v.

51.- *Id. Ibidem*. Reg. 561. F. 338v.

52.- Concretament, l'any 1717 les autoritats borbòniques imposaren diversos mecanismes de control de l'organització gremial, entre els quals destaquen l'abolició del sistema insaculatori per a la provisió dels càrrecs del govern corporatiu, esgrimint com a justificació el fet que "estos prohombres son las cabezas por quienes se gobiernan los gremios y que tienen mucha mano y autoridad sobre ellos y sus individuos, y que no siendo fieles y de confianza podrían ser perniciosos y de gran perjuicio al Estado". *Id. Consultas*. Reg. 124. F. 78. 22 de setembre del 1717. Fragment transcrit per MERCADER, JOAN: "El fin de la insaculación fernandina en los municipios y gremios catalanes". *Estudios del V Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, Institución "Fernando el Católico" (Zaragoza, 1952), I, pp. 351-352. D'aquest article n'existeix una reedició dins *Homenatge al Dr. Joan Mercader i Riba, II*. "Miscellanea Aqualatensia/5". Igualada: Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, 1987, pp. 35-47.

Al cap de cinquanta anys, però, les circumstàncies havien canviat substancialment, i segons el parer de l'Audiència, els gremis podien jugar un paper cabdal en la fonamentació de la reforma. Per refermar la sintonia d'aquesta realitat amb la filosofia general que inspirà la creació dels nous càrrecs de diputats i personers, es ponderava el seu caràcter eminentment popular, per la qual cosa calia *"declarar a estos Diputados una omnimoda dependencia del público, representado en sus gremios, cofradías, parroquias y otros cuerpos colegiados establecidos, e interventores en las anuales elecciones, de modo que solo fuesen unos órganos por donde se esplicase y facilitase la utilidad común, que acordaren los contribuyentes legítimamente congregados, y por donde igualmente se impidiese y opusiese en debida forma lo que les fuese perjudicial"* (53). Finalment, en coincidència amb aquests principis, es plantejava la necessitat d'aclimatar la teoria que impulsà la reforma -a la qual es cercaven models fins i tot en les institucions de la Roma clàssica- amb la realitat catalana, com a condició indispensable per assegurar l'èxit de l'operació: *"esta fue la política observada por los Romanos antres y después de sus Cesares con los Tribunos de la Plebe, con quienes al parecer tenían una omnimoda semejanza los nuevos Diputados del Común, y la que por si sola pudiera en el dictamen fiscal dar alguna mayor solidez a las ventajas de este nuevo general establecimiento [...] para solidar su ejecución con aquellos ligamentos y preservatibos con que podía perfeccionarla el conocimiento practico que tenía de esa capital y demás pueblos del Principado"* (54).

El dictamen del Consell de Castella, emès el 24 de juliol del 1766, no solament ratificà la validesa de les eleccions realitzades a Barcelona seguint el procediment de circumscripcions gremials que transgredien la normativa general, sinó que proposà fins i tot l'ampliació d'aquest sistema a les principals ciutats catalanes, afegint-hi solament lleus retocs, com per exemple que es constituís una agrupació o col·legi electoral específic per a les diverses categories nobiliàries: *"mandamos que esta misma práctica se observe en las ciudades considerables de ese Principado, porque la sustancia se adapta al espíritu de la providencia general, y se facilita con ella la concurrencia del Pueblo a la elección"* (55).

L'ofensiva dels privilegiats: la contra-reforma en el procediment d'elecció dels diputats del comú i síndics personers.

Pensem que resulta especialment significativa aquesta darrera frase de l'autorització oficial de la reforma, perquè -com veurem- en ella es refondran els límits contradictoris entre la credibilitat i l'eficàcia dels nous càrrecs de diputats i personers: és a dir, perquè la reforma reeixís, calia assegurar la seva acceptació popular, però aquesta implantació requeria no solament uns determinats trets de representativitat social dels nous càrrecs, sinó també, òbviament, mantenir i afermar un grau elevat d'eficàcia en el control i la denúncia dels innumbrables abusos comesos per les autoritats municipals que hem vist exemplificats en les pàgines anteriors. I com és fàcil d'imaginar, aquesta actuació, inexorablement, a la curta havia de comportar el descontent i l'animadversió dels estaments privilegiats contra els nous càrrecs, que amb el seu zel fiscalitzador feien perillar les prerrogatives i la impunitat dels regidors, i a la llarga conduïren a reclamar la revocació del peculiar sistema de sufragi gremial implantat excepcionalment a algunes poblacions de Catalunya.

53.- ACA. RI. Aud. Acordadas. Reg. 561. F. 337 v. 26 de juliol del 1766.

54.- Id. *Ibidem*. Reg. 561. F. 337v.-338.

55.- Id. *Ibidem*. Reg. 561. F. 342v.

L'ofensiva dels estaments privilegiats contra aquests moderns "*tribuns de la plebs*", tal com hem vist que eren anomenats els diputats del comú i els síndics personers en els textos anteriors, vingué precedida d'un allau de conflictes a gran escala i d'una enorme virulència contra les autoritats municipals de les diverses poblacions, i consegüentment de mostres de forta hostilitat d'aquestes contra els nous càrrecs. Els testimonis sobre aquesta problemàtica omplen literalment els registres de la documentació de la Reial Audiència corresponents als anys posteriors a la introducció de la reforma del 1766, i per tant impedeixen que ens hi referim en detall. Les primeres denúncies concretes contra el protagonisme gremial en les eleccions dels comissaris electors daten de l'any 1770. Els regidors de Lleida, per exemple, protestaven del procediment electoral en vigor, perquè segons ells afavoria "*las disposiciones de aquel pueblo a no elegir diputados y personeros otros sugetos que los de la más baja pleve, que resulta contra su decoro*" (56). A Tarragona, la denúncia dels privilegiats dóna a entendre l'existència d'una veritable conspiració popular contra els regidors, afavorida per l'elecció a través dels gremis, que "*con esto se apropian la elección los que con destresa y tal vez con sus intenciones saben seducir a los demás electores, qe casi la mayor parte son gente iliterada*" (57). A Girona, era el corregidor marquès de Vallesantoro qui denunciava els inconvenients que es produïen en les eleccions dels càrrecs de diputats i personers, ja que el sistema de sufragi gremial afavoria, segons ell, "*la mancomunidad del bajo pueblo en sacar de su clase los diputados y personeros de aquel común*", defectes que només podrien evitar-se amb el canvi d'aquestes circumscripcions per les originàries per barris i parròquies, "*hallándose el remedio en su concepto en el concurso a la elección de todos los vecinos y aun de los eclesiásticos seculares*" (58).

De totes maneres, fou indubtablement en el cas de l'ajuntament de Barcelona on l'ofensiva contra la circumscripció gremial adquirí una major virulència, i on les crítiques contra la plebeització dels càrrecs de diputats i personers atribuïdes a aquest sistema arribaren a formular-se en inequívocs termes de causa-efecte. Així, per exemple, el marquès de Gironella intentava, com a element de convicció, quantificar la perversió electoral originària que existia, segons la seva opinió, en el sistema de circumscripcions gremials: "*pues siendo sólo catorze los [votos] de las parroquias, esto es, dos por cada una, y ochenta y tantos los votos de los colegios y gremios, compuestos casi todos de artesanos, serán siempre los elegidos*", i respecte al'actuació concreta dels diputats i personers, denunciava que en lloc de dedicar-se a "*atender al maior alivio de este pueblo, se emplean en perturbar la quietud del Ayuntamiento*" (59). Aquesta imatge de prepotència electoral dels gremis i de les capes populars en les eleccions de diputats del comú i síndics personers és arrodonida pel regidor Francesc Novell, que n'extreu una inequívoca explicació en termes d'antagonisme de classes: "*de estas perennes reiertas se valen los diputados, que son gente humilde del pueblo, para poner en mal concepto los individuos del ayuntamiento, porque la plebe es monstruo fácil siempre a moverse contra la nobleza*" (60).

Aquesta bateria de protestes contra els defectes i excessos electorals atribuïbles al sistema de circumscripcions gremials obligaren l'Audiència a reconsiderar la continuïtat d'aquest peculiar procediment electoral implantat només a Catalunya. Concretament, el mateix any 1770 l'Audiència elaborà una consulta sobre el tema, en la qual es decantava ja sense pal·liatius pel retorn al procediment electoral originari contingut a l'*Auto Acordado* del 5 de maig del 1766, i en els seus

56.- *Id. Expedientes*. Reg. 917. F. 106. 16 de febrer del 1770. *Id. Cartas*. Reg. 621. F. 137-137v. 19 de febrer del 1770.

57.- *Id. Expedientes*. Reg. 917. F. 276v.-277. 18 d'abril del 1770.

58.- *Id. Ibídem*. Reg. 917. F. 249-249v. 4 d'abril del 1770. *Id. Cartas*. Reg. 621. F. 142v. 17 d'abril del 1770.

59.- *Id. Acordadas*. Reg. 565. F. 315v.-322v. 22 d'agost del 1770.

60.- *Id. Villetes*. Reg. 1003. F. 62-64. 24 de novembre del 1770. *Id. Acordadas*. Reg. 565. F. 637 i ss. 12 de desembre del 1770.

arguments hi podem veure reflexat inequívocament un compendi de les queixes expressades pels estaments privilegiats de diverses poblacions catalanes que hem reproduït anteriorment: “el establecimiento de diputados y personero ha producido muchos y muy grandes beneficios a la causa pública de este Principado en aquellos lugares en los que los electores han sabido unir sus votos a favor de personas desinteresadas, celosas del bien público y capaces de desempeñar estos empleos, pero [...] en otros la malicia de algunos mal intencionados ha hecho que recaigan estas elecciones en sugetos de la más inferior condición para sonrojar a los regidores con quienes han de ladearse, y vilipendiar estos oficios, o en aquellos que se han distinguido en el pueblo por su cabilosidad e intrepidez” (61). La contra-reforma, és a dir, el retorn al contingut estricte de les prescripcions en matèria electoral de l'Auto Acordado, es consumà l'any 1771, en què les eleccions dels comissaris electors de diputats i personers es realitzaren ja atenent a les circumscripcions per barris i parròquies, en lloc dels col·legis i gremis (62).

Aquest canvi, però, tingué conseqüències imprevistes, que afectaren decisivament la credibilitat de tot el sistema de representació inaugurat l'any 1766. Efectivament, d'ençà de l'abolició del sistema de les circumscripcions gremials, començà a percebre's una creixent abstenció i un notable desinterès per les eleccions de diputats del comú i síndics personers, indicatiu del descens en la representativitat que hom atribuïa a les persones elegides seguint el procediment originari per barris i parròquies. Aquesta tendència abstencionista degué tendir a aguditzar-se amb el temps, fins arribar a convertir les eleccions en pura farsa degut a la manca notòria d'electors. Concretament, l'any 1781 es feu necessari fins i tot amenaçar amb la imposició de fortes multes els caps de casa contribuents que no complissin amb els seus deures electorals, “para que ninguno falte, baxo la pena de 3 [libras] de multa a cada uno, que irremisiblemente se le exigiran a no ser que preceda legítima excusa o impedimento” (63). Malgrat això, però, tots els indicis semblen apuntar a que l'absentisme electoral es convertí en un fenomen irrecuperable, i l'any 1782 l'Audiència denunciava en termes dramàtics les circumstàncies negatives en que havien caigut les eleccions dels oficis de diputats i personers: “la necesidad que hai en este vuestro Principado de Cataluña de que se tome alguna providencia general que obligue a todos indistintamente a concurrir en las elecciones de diputados y personeros del común es urgentísima, porque se experimenta un general abuso y falta de asistencia, en unos por caballeros, en otros por esentos y privilegiados y en otros porque no miran con amor estas providencias tan interesantes al bien público. De modo que las elecciones recaen casi siempre en gentes de bajísima excepción, destituidas de toda idea que pueda fomentar las de la causa pública. Lejos pues de producirse los buenos efectos que desea el gobierno con el establecimiento de estos personados, observa la Audiencia que solo se buscan dichos oficios por fines particulares y tal vez para vengarse de sus convecinos” (64).

61.- *Id. Consultas*. Reg. 810. F. 87-87v. 15 de març del 1770.

62.- *Id. Cartas*. Reg. 621. F. 182v.-183. 15 d'abril del 1771. *Id. Acordadas*. Reg. 567. F. 203-205v. 12 de maig del 1772.

63.- *Id. Consultas*. Reg. 818. F. 325v.-327. 17 de juliol del 1781.

64.- *Id. Ibídem*. Reg. 819. F. 93-93v.